

ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА ІННОВАЦІЙ

ПРИЧОРНОМОРСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ

Науковий журнал

Випуск 27
Частина 2

Одеса
2018

Головний редактор:

Шапошников К.С. – доктор економічних наук, професор

Заступник головного редактора:

Гальцова О.Л. – доктор економічних наук, професор

Відповідальний секретар:

Логвиновський Є.І. – кандидат економічних наук, доцент

Члени редакційної колегії:

Грозний І.С. – доктор економічних наук, професор

Гулей А.І. – доктор економічних наук

Іртищева І.О. – доктор економічних наук, професор

Коваль В.В. – доктор економічних наук, доцент

Манойленко О.В. – доктор економічних наук, професор

Мельничук Д.П. – доктор економічних наук, доцент

Миронова Л.Г. – доктор економічних наук

Сафонов Ю.М. – доктор економічних наук, професор

Ситнік І.В. – доктор економічних наук, професор

Стройко Т.В. – доктор економічних наук, професор

Хрущ Н.А. – доктор економічних наук, професор

Римантас Сташис – PhD, професор економіки

Юліана Драгалін – PhD, професор економіки

Януш Велькі – доктор економіки габілітований, професор

Ян Жуковський – PhD, професор економіки

Електронна сторінка видання – www.bses.in.ua

Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»

включено до переліку наукових фахових видань України в галузі економічних наук на підставі Наказу МОН України від 16 травня 2016 року № 515.

Науковий журнал індексується у наукометричній базі **Index Copernicus**.

**Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Причорноморського науково-дослідного інституту
економіки та інновацій (протокол № 3 від 26.03.2018 року).**

Науковий журнал «Причорноморські економічні студії» зареєстровано
Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія KB № 21934-11834P від 23.03.2016 року)

ISSN (Print): 2524-0897

ISSN (Online): 2524-0900

© ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2018

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Пилипенко К.А. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ, ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ.....	5
Полянська А.С., Дюк О.М. ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	9
Пономарьова М.С. РОЗРОБЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОНОВЛЕННЯ ТА ЗРОСТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	17
Сахарук Б.С. УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРУКТУРУВАННЯ АКЦІОНЕРНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	22
Сілакова Г.В. ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЗАГРОЗАМ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА.....	27
Тешева Л.В., Титаренко В.В. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РЕНТАБЕЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	31
Тулуб О.М. КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ МАЙНОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННИХ КОМПЛЕКСІВ В УКРАЇНІ.....	36
Фаріон Н.О. ВИЗНАЧЕННЯ ПОТОЧНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ ШВЕЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ОСНОВІ SWOT-АНАЛІЗУ.....	42
Шалений В.А. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ БАГАТОВИМІРНОГО СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОЦІНКИ РИЗИКОВАНOSTІ ДІЯЛЬНОСТІ ХЛІБОПЕКАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В ДОВГОСТРОКОВОМУ ПЕРІОДІ.....	48

РОЗДІЛ 5. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Бутусов О.Д. БАЗОВІ КОМПОНЕНТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	56
Сторожилова У.Л. СТВОРЕННЯ І РОЗВИТОК ВИСОКОЕФЕКТИВНИХ КОМПАНІЙ У ПРИЧОРНОМОРСЬКОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ РАЙОНІ.....	64
Ступчук С.М., Лабунець В.О. ПРІОРИТЕТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ НОВІТНЬОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ.....	70

РОЗДІЛ 6. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Попик О.В. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПРИНЦИПИ ЕКОЛОГООРІЄНТОВАНОГО ЗОНІНГУ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ.....	74
--	-----------

РОЗДІЛ 7. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Герасимова В.О., Чирва В.С. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ РЕКРУТИНГУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	82
--	-----------

РОЗДІЛ 8. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Алескерова Ю.В., Дзюбенко А.Д. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	87
--	-----------

Бойко О.О., Хижинська Г.Є. АПРОБАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ АКТИВІЗАЦІЇ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	93
Киш Л.М. АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ.....	98
Михайляк Г.В., Михайляк І.В. КРЕДИТНА ПОЛІТИКА БАНКІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ОПТИМІЗАЦІЇ.....	103
Пірникоза П.В. ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ МОДЕЛІ ОЦІНКИ ІНСТИТУЦІЙНОЇ АСИМЕТРІЇ ФІСКАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ.....	107
Стороженко О.О., Гірченко Т.Д., Чмерук Г.Г. ОРГАНІЗАЦІЯ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	116
РОЗДІЛ 9. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ	
Бенько І.Д. МЕТОДИКА ОБЛІКУ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	121
Карпенко І.В. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТОРГІВЛІ.....	125
Коба О.В., Головань Ю.В., Кононенко А.С. ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ.....	132
Коляда А.Л. КОМПЛЕКС АНАЛІТИЧНИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ФУНКЦІОНУВАННЯ М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	137
Крот Ю.М., Пастернак Я.П. ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО НАКАЗУ ПРО ОБЛІКОВУ ПОЛІТИКУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК.....	143
Ріра Т.У. ANALYTICAL ASSESSMENT IN AUDIT SYSTEM OF TRADE ENTERPRISE COMPETITIVENESS.....	148
Чугрій Г.А., Чугрій Н.А. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ І НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕКОНОМІЧНИХ КАТЕГОРІЙ.....	152
Шепель І.В. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ.....	158
РОЗДІЛ 10. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ	
Кунгурцева-Мащенко Т.Є. МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ З УРАХУВАННЯМ ІНТЕГРАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР.....	162
РОЗДІЛ 11. РЕЦЕНЗУВАННЯ	
Зяць Т.А. РЕЦЕНЗІЯ на монографію В.П. Звоняра «Соціальна відповідальність як соціоекономічний феномен: теорія та українські реалії».....	167
Новий вид наукових послуг.....	168

РОЗДІЛ 8. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ
FEATURES OF DEVELOPMENT OF CONSUMER CREDIT IN UKRAINE

УДК 336.77

Алескерова Ю.В.д.е.н., старший науковий співробітник,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Вінницький національний аграрний
університет**Дзюбенко А.Д.**магістр
Вінницький національний аграрний
університет

У статті розглянуто шляхи вдосконалення організації споживчого кредитування на основі визначення сутності споживчого кредитування, аналізу проблеми та перспективи розвитку системи споживчого кредитування. Доведено переваги розвитку системи житлового фінансування. Визначено перспективні напрями житлового кредитування.

Ключові слова: банківська система, споживче кредитування, житлове кредитування, закони України.

В статье рассмотрены пути усовершенствования организации потребительского кредитования на основе определения сущности потребительского кредитования, анализа проблемы и перспектив развития потребительского кредитования. Дока-

заны преимущества развития системы жилищного финансирования. Определены перспективные направления жилищного кредитования.

Ключевые слова: банковская система, потребительское кредитование, жилищное кредитование, законы Украины.

The article examines ways to improve the organization of consumer lending on the basis of the definition of the essence of consumer lending, analysis of the problem and prospects for the development of housing financing system are proved. The perspective directions of housing lending are determined.

Key words: banking system, consumer lending, housing lending, Laws of Ukraine.

Постановка проблеми. Споживче кредитування займає особливе місце в загальній банківській системі і відіграє важливу роль у сучасній ринковій економіці. Воно служить засобом задоволення різних споживчих потреб населення і сприяє вирівнюванню споживання груп населення з різним рівнем доходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку споживчого кредитування широко розглядаються у працях О. Антонюк, О. Барановського, О. Бондар, У. Владичин, О. Вовчак, Б. Івасіва, С. Ілляшенка, В. Лагутіна, О. Морозової, А. Мороза, С. Реверчука, М. Савлука, Я. Чайковського, О. Шейко та ін. У своїх роботах особливу увагу вони приділяли загальним питанням теорії споживчого кредитування, розвитку і становлення кредитної системи, кредитно-грошової політики зниження в майбутньому попиту населення на товари і послуги, пов'язані з погашенням довгострокових споживчих кредитів, і негативний вплив цього на темпи економічного зростання, необхідність створення бюро кредитних історій та ін. Із переходом до ринкової економіки зміщуються пріоритети, змінюються умови функціонування суб'єктів економічних відносин, система взаємовідносин набуває іншого характеру. Практика надання та використання споживчого кредиту в радянський період не може бути елементарно перенесена на сучасність і служити основою для дослідження, цінним є зарубіжний досвід щодо споживчого кредитування [4; 5]. Важливі висновки щодо сутності кредитування зроблено зарубіжними науковцями Дж. Сінкі, П. Роузом, Р. Гросіаном, Дж. Вулфелом та ін. Прикладне використання зарубіжного досвіду кредитування, викладеного

в роботах С.Л. Брю, Е.Дж. Долана, К.Р. Макконелла, К.Д. Кемпбелла, Р.Дж. Кемпбелла, П. Самуельсона, В. Лексиса та ін., можливо лише у разі його адаптації до умов української економіки.

Незважаючи на вагомості дослідження науковців, сучасна економічна криза потребує пошуку та обґрунтування шляхів щодо розвитку ринку споживчого кредитування в Україні. Низка проблем, пов'язаних із недосконалістю нормативної бази, яка регламентує споживче кредитування, неповерненням кредитів, надмірно високими процентними ставками та ін., залишаються не до кінця вивченими. Питання вимагає подальшого комплексного вивчення. У науковій літературі належною мірою не викладено макроекономічний аспект проблеми, що зумовило необхідність проведення дослідження ринку споживчого кредиту в напрямі аналізу сучасного рівня його розвитку і чинників, що впливають на цей процес, оцінки його видової структури і прогнозу оцінки його динаміки.

Актуальність теми полягає у тому, що кредитування населення є однією з перспективних у сфері наданих банком послуг, яка з кожним роком має отримувати більше поширення і розвиток.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження шляхів удосконалення організації споживчого кредитування на основі визначення сутності споживчого кредитування, аналізу проблеми та перспективи розвитку системи споживчого кредитування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», який набрав чинності 10 червня 2017 р. [11], споживчий кредит – це кредит, що надається споживачеві на придбання продук-

ції для особистих потреб, які безпосередньо не пов'язані з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника.

Нині існує низка трактувань поняття кредиту, але уніфікованим у них вважається визначення кредиту як угоди юридичних і фізичних осіб про надання однією стороною іншій певної суми грошових коштів (іноді майна) на умовах платності, зворотності і терміновості. Ці умови й є основними принципами кредитування. Визначальними принципами кредитування є також забезпеченість кредиту, диференціація кредитів (кредитоспроможність позичальника), цільове призначення [1; 6].

Повернення – принцип фінансових, грошових відносин, згідно з яким кредитні кошти, отримані позичальником у тимчасове користування, підлягають обов'язковому та своєчасному поверненню кредитору, власнику засобів.

Платність – принцип, що виражає необхідність не тільки прямого повернення позичальником отриманих кредитних ресурсів, а й оплати їх використання.

Терміновість кредиту – дотримання термінів повернення кредитних коштів, отриманих позичальником.

Принцип забезпеченості кредиту виражає необхідність забезпечення захисту майнових інтересів кредитора за можливого порушення позичальником прийнятих на себе зобов'язань і знаходить практичне вираження у таких формах кредитування, як позики під заставу або під фінансові гарантії.

Принцип цільового призначення поширюється на більшість видів кредитних операцій, виражаючи необхідність цільового використання коштів, отриманих від кредитора. Знаходить практичне вираження у відповідному розділі кредитного договору, що встановлює конкретну мету позики, а також у процесі банківського контролю над дотриманням цієї умови позичальником. Порушення цього зобов'язання може стати підставою для дострокового відкликання кредиту або введення штрафного (підвищеного) позичкового відсотка.

Суб'єктами кредитування є кредитор і замовник. Кредитор – банк або інша кредитна організація, що надає грошові кошти (кредит) заборгованості у розмірі та на умовах, передбачених договором. Замовник – суб'єкт кредитних відносин, одержує кошти в користування (в кредит) і зобов'язаний їх повернути в установлений строк. Об'єкт кредитування – предмет, за приводом якого здійснюється кредитна угода, тобто є ціль кредиту.

Споживчий кредит існує у двох формах: прямий споживчий кредит (без посередництва торгових фірм, наприклад у вигляді кредитних карт, платіжних карт); із поручительством торгових фірм (банк укладає договір із торговою фірмою про кредитування її покупців, а фірма бере на себе поручительство за борговими зобов'язаннями покупців-позичаль-

ників перед банком й укладає договір із покупцями про умови кредиту, що погашається частинами) [2]. Договори передаються банку, який виплачує фірмі 80–90% від суми кредиту, а решту зараховує на особливий – блокований – рахунок. Покупець погашає кредит частинами; куплені ним у кредит товари слугують забезпеченням платежу. У разі непогашення у визначений термін кредиту відповідні суми стягуються банком із блокованого рахунку. Тобто частина загальної суми кредиту (10–12%), що зарахована банком на блокований рахунок, є гарантією погашення кредиту в строк [12].

Кредитування здійснюється на загальних умовах, до яких належать такі [9]:

- банк надає кредити громадянам України у віці, межі якого встановлюються відповідними банками;

- розмір кредиту визначається на основі оцінки платоспроможності позичальника і наданого забезпечення повернення кредиту, а також не може перевищувати граничної величини, що встановлюється Ощадбанком України за конкретним видом кредиту;

- платоспроможність позичальника оцінюється за ставкою про середньомісячну заробітну плату за останні шість місяців або за декларацією про доходи за попередній рік;

- наявність забезпечення своєчасного і повного виконання зобов'язань позичальника (договір поручительства, договір застави майна);

- за користування кредитом позичальник сплачує банку річні відсотки. Сплата відсотків здійснюється щомісячно одночасно з погашенням кредиту, починаючи з 1-го числа місяця, наступного за місяцем укладення кредитного договору. Величину процентної ставки банк може змінити в односторонньому порядку; у разі несвоечасного внесення платежу в погашення кредиту або сплати відсотків позичальник сплачує банку неустойку із суми простроченого платежу за основним боргом і відсотками.

Сьогодні пропонуються різні класифікації споживчих кредитів. Узагальнюючи їх, можна представити таку класифікацію, яка відображає різноманіття споживчих позик: за напрямками використання (кредити на невідкладні потреби, овердрафт, під заставу цінних паперів, автокредити, кредити на будівництво і придбання житла, кредити на платні послуги (медицина, туризм, освіта), кредити на покупку товарів); за суб'єктами кредитної угоди (банківські споживчі кредити, кредити, надані населенню торговими організаціями, споживчі позики кредитних установ небанківського типу (ломбардів, пунктів прокату, пенсійних фондів), споживчі позики, що надаються позичальникам безпосередньо на підприємствах і в організаціях, в яких вони працюють; за термінами кредитування (за вимогою, термінові, короткострокові (до одного

року), середньострокові (від одного до трьох-п'яти років), довгострокові (понад п'ять років); залежно від порядку надання (кредити, видані готівкою, кредити, видані безготівковим шляхом); за способом надання (однією сумою, тобто у разовому порядку, у формі відкриття кредитної лінії (відновлюваної, не відновлюваної), шляхом кредитування розрахункового рахунку клієнта (овердрафт); за методом погашення, що погашаються одноразово (на певну дату, зазвичай в кінці терміну договору, із розстрочкою платежу (щомісяця, щокварталу і т.д.); за методом стягнення відсотків (з утриманням відсотків у момент надання позики, зі сплатою відсотків у момент погашення кредиту, зі сплатою відсотків рівними внесками протягом усього терміну користування); за розмірами кредити бувають дрібні (менше 1% власних коштів банку), середні (від 1 до 5% власних коштів банку, великі (більше 5% власних коштів банку); за ступенем ризику: стандартні (без ризикові); нестандартні (помірний рівень ризику), сумнівні (середній рівень ризику), проблемні (високий рівень ризику), безнадійні (практично безповоротні); залежно від забезпечення: забезпечені, незабезпечені.

Як показує практика, споживчий кредит – найбільш затребуваний сьогодні, на нього припадає близько 80% усіх запитів [12]. Це викликано декількома причинами. По-перше, він нецільовий, тобто людина може взяти його на будь-які цілі. По-друге, сума кредиту варіюється у широких межах. І, по-третє, для отримання споживчого кредиту потрібен мінімальний пакет документів. Із цих причин люди нерідко зупиняються саме на споживчому кредиті. Роль споживчого кредитування укладена в його функціях: полегшує перерозподіл капіталу між галузями економіки і тим самим сприяє утворенню середньої норми прибутку; стимулює ефективність і продуктивність праці; розширює ринок збуту товарів, робіт, послуг; прискорює процес реалізації товарів й отримання прибутку; прискорює процес накопичення та концентрації капіталу; забезпечує скорочення витрат обігу, пов'язаних з обігом грошей або товару.

Споживче кредитування має свої переваги і недоліки. Переваги: купівля в кредит рятує від можливості подорожчання товару в майбутньому; купівля у кредит дає змогу купити на місці товар потрібної модифікації за умови, що він є в наявності; купівля у кредит дає змогу купити річ у момент її найвищої актуальності для покупців; купівля у кредит дає змогу оплачувати товар несуттєвими платежами протягом декількох місяців.

Недоліки: відсоток за кредитом збільшує вартість речі; великий ризик заплатити кредитній установі набагато, більшу суму за користування кредитом, ніж здається на перший погляд (часто банки в Україні маскують реальну процентну ставку).

Популярність споживчого кредитування серед банків набирає обертів. На ринок виходять нові банки, які вступають у конкурентну боротьбу за споживача. Тим більше що ринок продажів, за різними оцінками, покритий фінансовими установами всього на 40–60% [10]. Високий рівень надання послуг споживчого кредитування в усьому світі вже багато років є звичайною практикою

На сучасному етапі розвитку України актуальним завданням стає формування цивілізованого ринку споживчого кредиту, здатного значною мірою стати джерелом стимулювання попиту населення на товари і послуги і, як наслідок, підвищення рівня його добробуту і створення додаткових імпульсів економічного зростання.

Актуальність споживчого кредитування пов'язана й з тим, що всі ланки суспільства прагнуть ефективно функціонувати, а без розвитку всіх напрямів банківської інфраструктури, передусім споживчого кредитування, неможливий нормальний розвиток суспільства, всіх його категорій (верств населення).

Сьогодні в Україні більшість населення не може собі дозволити купувати товари тривалого користування за рахунок поточних доходів. Майже половина працездатного населення має доходи, які не перевищують прожиткового мінімуму. Для цих категорій людей, а також пенсіонерів, інвалідів та інших малозабезпечених громадян придбання товарів тривалого користування стає неможливим.

Споживчий кредит є однією з форм кредиту і служить засобом задоволення різних споживчих потреб населення. Певною мірою він сприяє вирівнюванню споживання груп населення з різним рівнем доходу.

Необхідність споживчого кредиту викликана не тільки задоволенням споживчих потреб населення, а й інтересами виробників для забезпечення безперервності процесу відтворення або реалізації товарів. Споживчий кредит може бути наданий як у грошовій, так і в товарній формі. У грошовій формі кредит видається населенню переважно кредитними організаціями. Товарну форму має кредит, що надається населенню торговельними організаціями у вигляді придбання товарів тривалого користування і прокатів предметів споживання – з розстрочкою платежу.

Споживчий кредит вигідний як банку, так і позичальнику. Для банку привабливість кредитування приватних осіб зумовлюється застосуванням високих процентних ставок, які дають змогу отримувати високу процентну маржу.

Схеми кредитування практично однакові в усіх вітчизняних банків, присутні лише нюанси. Терміни кредитування у банків різні й передусім залежать від категорії придбаного товару.

Популярність споживчого кредитування серед банків набирає обертів. На ринок виходять нові

банки, які вступають у конкурентну боротьбу за споживача.

Оцінюючи нинішній стан споживчого кредитування в нашій країні, слід його порівнювати не тільки зі станом споживчого кредитування у високорозвинутих західних країнах та перераховувати те, чого у нас немає, а й потрібно вказати те, що з'явилося в Україні за останні роки у сфері споживчого кредитування. Так, на даний час ми маємо можливість придбати сучасні автомобілі декількох провідних компаній світу. Таку можливість надають спеціалізовані лізингові компанії, які займаються продажем автомобілів у розстрочку, з відстрочкою передачі права власності, які працюють переважно з автотранспортом, однією з таких є лізингова компанія «Автосамит ЛТД», автосалон компанії ECO CARS та інші компанії, які дають можливість громадянам придбати автомобіль, не маючи відразу всієї суми, необхідної для купівлі того чи іншого автомобіля, а сплативши тільки частину вартості автомобіля, громадянин може отримати його зразу у своє користування.

Незважаючи на всі проблеми, досягнутий дуже помітний прогрес у розвитку житлового кредитування. Інтерес банків до початку цих операцій пояснюється, по-перше, наявним реальним платоспроможним попитом на житлові позики і, по-друге, передбаченням у майбутньому величезного ринку для іпотечних кредитів і усвідомленням того, що саме сьогодні можна зайняти на ньому гарну позицію.

Необхідно відзначити поступ у розвитку системи житлового фінансування за такими напрямками:

- довгострокове житлове кредитування населення на придбання житла;
- залучення позабюджетних коштів у житлове будівництво через випуск спеціальних облігаційних позик (житлових сертифікатів);
- випробування схем сімейних житлових накопичувальних рахунків. Банки намагаються знайти шляхи вирішення двох самих серйозних проблем: кредитного ризику і ризику процентної ставки.

Допустимий рівень кредитного ризику досягається або через отримання гарантії від роботодавця позичальника, або на основі використання договору про оренду житла з правом його наступного викупу. Зрозуміло, що такий договір відображає інтереси банку, а підписані контракти містять жорсткі умови у разі невиконання позичальником зобов'язань і його виселення, наприклад неповернення першого початкового внеску, зробленого позичальником за рахунок власних коштів. Однак позичальники приймають ці умови.

Що стосується ризику процентної ставки, то тут банки намагаються знизити цей ризик через використання змінних ставок або індексованих кредитних інструментів. Зокрема, використовуються

кредити з прив'язкою до курсу долара, кредити з подвійною процентною ставкою і відстрочкою платежів, які побудовані на використанні як індексу ставки по міжбанківських кредитах (інструмент із регульованою відстрочкою платежу), а також кредити з фіксованою ставкою відсотка з індексуванням суми заборгованості, яка залишилася, відповідно до зміни мінімальної зарплати.

Практика випуску житлових облігаційних позик може бути, вочевидь, однією з перших чисто ринкових спроб залучення приватних інвестицій у житлове будівництво. Дотепер цей механізм пройшов кілька етапів свого розвитку і, незважаючи на явні вади, наприклад недовіру населення до наданих гарантій за даними видам цінних паперів, а також їх територіальну обмеженість, дав змогу за рахунок коштів, отриманих від продажу таких цінних паперів, побудувати і заселити низку житлових будинків.

Банки також намагаються залучити кошти населення у житлову сферу через пропозицію різноманітних схем житлових накопичувальних рахунків. Це форма цільового накопичення, пов'язаного з подальшим наданням кредиту.

Проаналізувавши сучасний стан розвитку споживчого кредитування на ринку України, можна виділити основні напрями розвитку споживчого кредитування населення. Так, розвивати потрібно передусім короткострокове кредитування населення під купівлю товарів народного споживання довгострокового користування. Пов'язано це з тим, що за такого виду кредитування банк несе менший ризик, тому що терміни кредитування невеликі (до року), а суми порівняно незначні. Таке споживче кредитування буде орієнтовано переважно на середній прошарок населення.

Другим напрямом є розвиток довгострокового кредитування населення, а саме житлового кредитування фізичних осіб, оскільки розвиток саме такого кредитування є перспективним для банків, тому що даний ринок сьогодні тільки починає розвиватися і має великі перспективи розвитку для банків як нового банківського продукту. Крім того, для банків це ще один випадок для розширення кола своїх клієнтів, тому саме на другому напрямі розвитку споживчого кредитування слід зупинитися більш докладно.

Для забезпечення доступності житла для всіх категорій громадян необхідно створення такого фінансово-кредитного механізму:

- надання банками середньострокових кредитів (в 1–1,5 року) на будівництво житла забудовникам (передусім будівельним організаціям, можливо, індивідуальним забудовникам) із виплатою в період будівництва лише відсотків за кредитом і поверненням суми основного боргу після закінченню будівництва (у разі коли позичальником є будівельна організація) або пере-

оформленням у довгостроковий (10–25 років) іпотечний кредит (коли позичальником є індивідуальний забудовник);

– для залучення у будівництво приватних інвестицій і для полегшення накопичення громадянами власних коштів на придбання житла використовувати випуск муніципальних і приватних позик на житлове будівництво (житлових сертифікатів). З'єднати можливість придбання житлових сертифікатів на частину вартості житла й отримання кредиту на відсутню частину;

– надання банками довгострокових кредитів (10–25 років) на придбання індивідуальних будинків фізичними особами під заставу цих будинків і прилеглих земельних ділянок.

Розмір наданого кредиту – не більше 70% ринкової вартості будинку, який здається в експлуатацію. Використовується кредитний інструмент – кредит із відстрочкою платежу: платіжна ставка – 10–20%, контрактна ставка змінюється відповідно до ринкової процентної ставки, різниця ставиться на збільшення основної суми боргу за кредитом. Розмір одержуваного кредиту залежить від рівня прибутку позичальника таким чином, що щомісячні платежі за кредитом становлять 25–30% від рівня щомісячного прибутку позичальника (членів його сім'ї);

– заохочення підприємств і організацій у наданні кредиторам гарантій щодо повернення кредитів, наданих їх робітникам. Гарантії можуть передбачати повернення залишку кредиту самим підприємством як поручителя за кредитним зобов'язанням або забезпечення ним страхування життя позичальника;

– для полегшення процесу використання громадянами вартості наявного житла під час придбання або будівництва новим банками даються короткострокові (три-шість місяців) проміжні кредити під заставу старого житла;

– для оплати першого внеску під час отримання кредиту (не менш 30% від вартості) позичальник використовує кошти субсидій, а також власні кошти, у тому числі отримані від продажу наявного житла, навіть якщо воно отримано безкоштовно в процесі приватизації.

Для накопичення власних коштів використовуються банківські житлові накопичувальні рахунки або придбання житлових сертифікатів;

– позичальникам, визнаним в установленому порядку, що потребують допомоги в поліпшенні житлових умов, дається субсидія на будівництво або придбання житла у розмірі від 5% до 70% ринкової вартості житла за соціальними нормами залежно від рівня прибутку і часу очікування у черзі на поліпшення житлових умов.

Субсидії надаються за рахунок коштів державного бюджету, місцевих бюджетів, територіальних органів самоврядування і підприємств.

Субсидії за рахунок коштів місцевих бюджетів можуть частково покриватися за рахунок безкоштовного надання земельних ділянок під індивідуальне житлове будівництво з необхідною інженерною інфраструктурою, оцінених за ринковою вартістю.

Програма субсидій реалізується через банки, вибрані на контрактній основі, виходячи із запропонованих ними умов захисту коштів субсидій від інфляції і надання кредитів на придбання житла.

Пропонується звільнити фізичних осіб від сплати житлового податку із засобів, використовуваних на оплату житлового кредиту, на весь кредитний період, а також від сплати державного збору за реєстрацію договору застави житла, яке виходить за допомогою кредиту.

Іпотечне кредитування відрізняється трьома основними рисами. По-перше, позики надаються на тривалий термін, зазвичай на 10–25 років. Тривалий термін розтягує погашення кредиту в часі, зменшуючи в такий спосіб розмір щомісячних виплат. По-друге, більшість позик дається на придбання житлових приміщень, в яких будуть жити їхні власники. По-третє, куплене житло служить забезпеченням позики (застави), і в разі несплати позики власність вилучається банком і продається, щоб повністю розплатитися за кредит.

Третя особа (майновий поручитель) – особа, яка передає в іпотеку належне їй на праві власності майно або майно, яким вона вправі розпоряджатися та передавати в іпотеку, що засвідчено відповідними документами, забезпечення зобов'язань боржника перед банком.

Проблеми українського кредитного ринку стосуються передусім юридичного боку: законодавчо закріпленої захисту прав споживачів кредитних послуг, відповідальності обох сторін у разі порушення кредитного договору, наявності налагодженої системи кредитних бюро для збору інформації про позичальників. Чітка специфікація нормативної бази є захистом як кредитора, так і покупця від форс-мажорних обставин, викликаних свідомим або вимушеним ухиленням учасника угоди від виконання своїх зобов'язань за договором споживчого кредиту. Ефективне господарське законодавство в таких випадках оперативної з мінімальними витратами у судовому порядку захищає фінансові інтереси постраждалої сторони.

Висновки з проведеного дослідження. Споживче кредитування нині охопило всю територію нашої країни. Це говорить про те, що роздрібний банківський сегмент розвивається не локально, а охоплює масштаби всієї країни. Проводячи аналіз розвитку споживчого кредитування в Україні, можна виділити позитивні і негативні риси. До позитивних можна віднести: отримання банками стабільно високого прибутку; збільшення обсягу продажів торговими організаціями й автосалонами; збільшення купівельної платоспроможності;

збільшення клієнтської бази як для банків, так і для торгових організацій. До негативних рис віднесено: підвищені ризики безповоротності грошових коштів, для банків; значні переплати за товар, який купує клієнт. Проте комплексна реалізація програм споживчого кредитування несе для економіки України більше позитивних тенденцій, аніж негативних. Наступним етапом (який почав реалізовуватися вже зараз) стає нецільове кредитування за допомогою пластикових карт. Уже в найближчому майбутньому, відповідно до світових тенденцій розвитку споживчого кредитування, у нашій країні банківський роздрібний напрям трансформується у три основні напрями: кредитування на пластикові карти; автокредитування; іпотечне кредитування. Для розвитку даних програм банкам необхідно: зниження процентних ставок як фактор підвищення попиту; страхування фінансових ризиків під можливі втрати; створення кредитних бюро на всій території України; розвиток технологій банківської інфраструктури.

Подальшим перспективним напрямом дослідження вважаємо вдосконалення методик надання споживчого кредиту.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Банківські операції: підручник / А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.; за заг. ред. А.М. Мороза; 3-є вид., перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2008. 608 с.
2. Вовк В.Я. Ринок споживчого кредитування: проблеми та перспективи розвитку у посткризовий період. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe;
3. Грищук Ю.П. Проблеми споживчого кредитування в Україні. URL: http://www.rusnauka.com/27_NPM_2012/Economics/1_1167_50.doc.htm.
4. Гроші та кредит: підручник / М.І. Савлук, А.М. Мороз, І.М. Лазепко та ін.; за ред. М.І. Савлука; 6-е вид. К.: КНЕУ, 2011. 589 с.
5. Гроші та кредит: підручник / За ред. Б.С. Івасіва. Тернопіль: Карт-бланш, 2000. 510 с.
6. Енциклопедія банківської справи України / Редкол.: В.С. Стельмах та ін. К.: Молодь, Ін Юре, 2001. 680 с.
7. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2017. № 2121-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
8. Захаркін О.О., Мякота Т.С. Шляхи оптимізації споживчого кредитування в Україні в умовах фінансово-економічної кризи. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2010. № 1(8). С. 79–84.
9. Івченко М. Споживче кредитування та перспективи його розвитку в Україні. Економічна правда. 2010. № 2. С. 6–8.
10. Офіційний сайт міжнародного рейтингового агентства Fitch Ratings. URL: <http://www.ftchratings.com>.
11. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.
12. Статистичні випуски Національного банку України. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57420.

НОТАТКИ

Наукове видання

ПРИЧОРНОМОРСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ

Науковий журнал

Випуск 27
Частина 2

Коректура • *Ю. Никитенко*

Комп'ютерна верстка • *В. Удовиченко*

Формат 60x84/8. Гарнітура Arimo.

Папір офсетний. Цифровий друк. Обл.-вид. арк. 17,66. Ум. друк. арк. 19,76.

Підписано до друку 30.03.2018. Наклад 100 прим.

ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій»

Адреса: вул. Сегедська 18, каб. 422, м. Одеса, Україна, 65009

E-mail: info@iei.od.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 5218 від 22.09.2016 р.